

א. מצוה על האדם שיכול לעסוק בשידוכים ולזווג חתן וכלה. וכן אם יש לו קרובים שיש להם נכסים והם בלא אשה, לא ידאג על הנכסים ומחמת כן ימנע את נישואיהם, אלא אדרבה ישתדל כמה שיותר להשיאם, ואם אינו עושה כן יענש ח"ו ^{ה"י}.

ב. אם שתי נערות מבקשות מהשדכן לינשא, ואחת מבקשת בחור טוב, והאחת מבקשת בחור יפה תואר, ויש לשדכן שני בחורים, אחד טוב ויפה תואר, ואחד טוב ואינו יפה, יתן את היפה תואר לזו שבקשה את הטוב. ואת השני שאינו יפה לא יתן לזו שבבקשת יפה, שמא תשנא אותו ^{הנא}.

בספר חסידים (סימן תרס) כתב: מעשה באחד שמתו בניו בחייו, ואמר לתלמידיו בשעת מיתתו, יודע אני שאין בי עון, אלא שהיתה לי אחות קטנה אלמנה, והיתה ברצון להנשא לבעל, אך היתה מתביישת לומר לי: "קח לי בעל", ואני הייתי יכול לזווגה ולהשיאה לאיש, ולא רציתי, כדי שישאר לי ממונה ונכסיה, ובשביל זה נענשתי ומתו עלי בני בלא בנים. ע"כ. וכתב על זה מרן החיד"א בברית עולם שם, בזה"ל: והוא עון גדול, דצערא דגופא לא ניתן לימחול, ומה גם שכיון לקחת ממון שלה שגבתה מכתובת בעלה והוי כגזול, ומשום הכי מתו בניו רח"ל. עכ"ל. ע"ש.

הנא כן כתב בספר חסידים עם פירוש משנת אברהם (חלק ב סימן תתשיג, עמוד רלט), וז"ל: שתי נשים אחת אומרת הלואי שהייתי נשואה לבחור יפה. ואחרת אומרת הלואי שהיה לי איש שהיה טוב. והנה שני בחורים אחד יפה וטוב, ואחד בחור שאינו יפה, יעסוק שהיפה והטוב יהיה למי ששאלה כהוגן – נותנין לה יותר טוב ממה ששאלה, כיון שרק חפצה למקום הראוי גם ראויה לזווגה יותר בטוב ממה שחשבה, ובאחרת אל יזקק לזווגה שמא תשנא אותו. עכ"ל. ומוה"ר משנת אברהם פרייס ז"ל הביא לזה סימוכין ממ"ש בתענית (ד:): אמר רבי ברכיה: אף כנסת ישראל שאלה שלא כהוגן, והקדוש ברוך הוא השיבה כהוגן, שנאמר (הושע ו, ג): "וְנִדְעָה נִדְרָפָה לְדַעַת אֶת ה' פֶּשַׁח נָכוֹן מוֹצֵאוֹ וְיָבוֹא כְּשֶׁשׁ לָנוּ". אמר לה הקדוש ברוך הוא: בתי, את שואלת דבר שפעמים מתבקש ופעמים אינו מתבקש, אבל אני אהיה לך דבר המתבקש לעולם, שנאמר (הושע יד, ו): "אֶהְיֶה כִסֵּל לְיִשְׂרָאֵל". ע"כ. והיינו שכיון שהם שאלו לשם שמים, אפילו שהיה זה שלא כהוגן, נתן להם הקב"ה יותר ממה שבקשו. עכ"ד. ע"ש.

ויש להקשות על זה ממה שנאמר במכת צפרדע (שמות ח, ד – יא), שפרעה ביקש ממשה ואהרן: "הַעֲתִירוּ אֵל ה' וְיִסַּר הַצִּפְרָדְעִים מִמֶּנִּי וּמֵעַמִּי", וכאשר הסיר ממנו את הצפרדעים נאמר: "וַיִּמָּתוּ הַצִּפְרָדְעִים מִן הַבָּתִּים מִן הַחֲצֹרֹת וּמִן הַשָּׂדֶה". ואח"כ נאמר: "וַיִּבֶר אֱלֹהִים לְפָנֶיךָ פֶּרֶעַה כִּי הָיְתָה הָרְנוּחָה וְהַכֶּבֶד אֶת לְבוֹ", וביאר הנצי"ב מואלאז'ין בספר עמק שאלה שם, כי היתה הרוחה – יותר משביקש. עכ"ל. הרי שאע"פ שפרעה היה רשע, מ"מ קיבל יותר משביקש. ושם י"ל דהכא שאני, שככל שיסיר ממנו הצפרדעים תרבה קידוש השם בעיני העם. שיראו את כח השם. ולכז נתן לו יותר ממה ששאל. אבל באמת לעולם מי ששואל

[מקור]

ג. לא ישא אדם אשה – משום שאביה איש נכבד ונשיא לעמו, ועשיר, אלא יבדוק בכלה עצמה אם היא טובה ישאנה, ואם לאו לא ישאנה – אע"פ שאביה איש נכבד, כי אינו נושא את אביה ר"ב.

ד. לא יעסוק אדם בשאלת חלום או בהשבעות וכל מיני סגולות על דרך זה, כדי לידע מי תהיה אשתו, כי מרה תהיה באחריתו, וכן אין ללכת אל מגלי עתידות לצורך זה ר"ב.

ה. בדיקת שמות בנישואין הוא דבה אמייתי ונפלא, ומעטים הם היודעים חכמה זו באמת על בוריה, והרבה טועים בה ומטעים אחרים עמם, וגורמים

פְּתַחֲי עֶזְרָא [מקור]

שלא כהוגן דין הוא שלא יתנו לו את שאלתו.

כ ר"ב כתב בספר חסידים עם פירוש משנת אברהם (חלק ב סימן תתשיד, עמוד רלט), וז"ל: במקום אחד היתה בת הנשיא ואמרו לאחד: "קח לך לאשה, כי היא בת נשיא", ואמרו לו: "אשריך אם תקחנה ותתכבד בנשיא", ושאל לחכם: אם יקח בת הנשיא ויתכבד בנשיא? א"ל החכם: אם אתה שואל בכבוד העולם הזה: כבוד יהיה לך! א"ל: שאלתי מה רצון הבורא בדבר? א"ל: הנשיא צדיק ובתו רעה, ואין לך לקחת הנשיא לאשה – כי הוא זָכָר, אלא בתו [אתה נושא], מוטב לך לקחת אשה טובה – שהיא אינה בת נשיא מלקחת בת נשיא שהיא רעה, ומכרעת את בעלה להיות כיוצא בה, ואמרו: חות דרגא וסב איתתא. עכ"ל. ע"ש.

כ ר"ב כתב רבי יהודה החסיד בספר חסידים (סימן רה), וז"ל: מי שעוסק בהשבעות של מלאכים או של שדים, או בלחישת כשפים, לא יהיה סופו טוב, ויראה רעות בגופו או בבניו כל ימיו. ולכך יתרחק אדם מעשות כל אלה, וגם ימנע משאלות חלום, שידע איזה אשה יקח, ובאיזה דבר יצליח לעולם או לא, ולא בבוקייצ"א שקורין בלשון אשכנז ביגרייך, כי כשמשיביעים הביגורייך אסור, וזה שנא' (דברים יח, יג): "תמים תהיה עם ה' אלהיך". ולא בשום דבר, כי לבסוף לא תהא לו תקנה, כמה עשו וכמה שאלו, ומהם נדלדלו או המירו הדת, או נפלו בחולי רע או זרעם, ולא יבקש שאחרים יעשו לו. ואין טוב לאדם אלא להתפלל להקב"ה, ואם יצא בדרך, לא יאמר השבעת מלאכים לשומרו בדרך, אלא יתפלל לפני הקב"ה בכל צרכיו, ורחום וחנן הוא ונחם על הרעה, וכמה נביאים נהרגו ולא השביעו בשם הקודש אלא בתפלה עמדו, אמרו אם לא ישמע תפלינו, נדע שאין אנו ראויים להנצל, ולא היו עושים אלא בתפלה: ועמש"כ בעניי בזה באורך בחיבורי כתר שם טוב (הענף הששי סימן ה סעיף ג). יע"ש ותרו"ץ.

וראה בפסקי תשובה (חלק א סימן רלח, דף לג ע"ד) שלא ישמע לקול מלחשים בעיניני הזיווגים. ע"ש. ויש לחקור לע"ד באופן שאמר לו בעל החלום שלא ישא אשה פלונית כי יהיה מזלו רע מאוד. אם ישמע לקול חולם החלום ההוא ולמיחש בעינו. או דילמא חלומות שוא ידברו. וע"י.

להרס משפחות בישראל, על כן לא ילך לשאול על זיווגו אם הוא מתאים לפי חכמת השמות, אלא רק אצל גדולי ישראל הבקיאים בש"ס ובפוסקים בעיון נמרץ, וכל אלו שאינם מפורסמים בעיונם בסוגיות הקשות שבש"ס – אלא רק בדברי דרוש ואגדה, שומר נפשו ירחק מהם ומאלו שכמותם ^{הנ"ד}.

^{הנ"ד} ע"י בכתר שם טוב (הענף הרביעי סימן ה) בהרחבה בזה. ודע כי יש רעה חולה בהאי דרא, וכל מי שאינו יודע צורתא דשמעתתא תוקע את עצמו לעסק זה של בדיקת שמות בנישואין, וחושב מחשבות באב"ן כי הוא מזכה את הרבים, ומרוב הגאווה שהוא שרוי בה, כבר חושב כי בידו לבנות ולהרוס בתים בישראל, וממציא חילוקים וחידושים ופשטים בזה, כאילו היא תורה שניתנה לו מן השמים, ורבים נוהים אחרי ההכל ויהבלו, ועושים מעשים רעים ומזיקים את ביתם ומגרשים נשותם על פי דברי חולם החלום ההוא, ואין להם לא חכמה, ולא תבונה ולא ידיעה בענינים אלו, אלא רק ידיעת הטומא'ה, ואף רבו גם רבו כאלו שמפרסמים עצמם במודע'א רבה, ומספרים על עצמם מנפלאותיהם, ומעשה לסתור'ה, איך הם ראו ויודעים ומבינים, וראוי לחכמי הדור לקעקע אנשים אלו של דופי מתוך מחנה ישראל, ולעקור שורש הרע הזה, מר כלענה מישראל, וכל המנחשים האלו יטילו עליהם צרכי ציבור והן כלין מאליהן, ולא יזידון עוד לעשות כרעה החולה הזו, אשר לא שערם אבותינו מעולם.

הן אמת כי החכמה הזו היא חכמה נפלאה ואמיתית בלי שום פקפוק, וכאשר העלתי בחיבורי כתר שם טוב, אמנם לרוב מעלתה רק מעטים יודעים את אמיתתה, וכל השאר מדמים מילתא למילתא ועושים חשבונות רבים מדנפשמ בלי שום קבלה מי שקיבל מרבו ורבו מרבו, אלא הכל הוא הבל ורעות רוח, רק שאין מי שיבוא להוכיחם על טעותם, ומי שיודע ממלא פיו מים ואינו מגלה החכמה הזו אלא לצנועים בלבד. ואמת שהיה עז רצוני להאריך ולפרט כל החכמה הזו על פרטיה ודקדוקיה, אך חושש אני שמא יפלו הדברים אצל מי שאינו ראוי בזה, ויהרוס נטיעות ומשפחות שלמות בבלי דעת והוא לא שונא לאשתו מתמול שלשום, ורק מחמת הטפש הזה - אשר ידע להרוס מה שמאה חכמים לא ידעו לבנות בחכמתם, עתה יבוא האיש אל ביתו ויעשה מריבה עם אשתו על המחיה ועל הכלכלה ועל שאר העם, ויהרוס ביתו ויגרש אשתו. ולכן מנעתי עצמי שלא לגלותו אף לצנועים. ויש בידי כמה קבלות אמיתיות ונפלאות בזה, ובדקתי אחר הענין והכל אמת ויציב, אלא שכבוד אלהים הסתר דבר.

ואנה ה' לידי אחד מחווי הדמיון האלו, ודברתי עמו, וראיתי כי דבריו המה פתיחות והכל דברי בערות ונערות גם יחד, ולא חכמה ולא כשרון, אלא רק בקי הוא בנתינת עינו בכיס של אחרים, וכבר אמרו: תפח רוחן של מחשבי כיסין, וממציא כמה מיני חשבונות אשר בדאם מלכו למען הראות העם כאילו יש לו חשבון חדש אשר אינו נודע. ולך נא ראה באורך בחיבורי כתר שם טוב מהדורא שניה, ובה הדפסתי מכתב נאה בענין זה. יע"ש.

ומכל אלו הדברים אתה למד כי אין לילך אחר מי שאומר דברים מדעתו בלתי הבנה אמיתית בעניני השמות. ובלי שיביא מדברי רבותינו אשר המה לנו לעינים. ואתה הרואה ראית כי כל דברינו

ד. המזווג זיווגים, שכרו גדול מאוד, וחזין משכר המצוה עצמה, יש לו גם שכר של משיב אבירה, כיון שהאשה היא אבירת הבעל, וכיון שמזווגם יש לו שכר מצות השבת אבירה רנ"ה.

1234567 תפוח

מסכימים עם דברי מרן החבי"ף ז"ל בכמה מקומות בספריו, וכדברי בניו אחריו, אשר על כן שבאמת פשע הוא הדבר לכתוב בספרי החבי"ף דברים המנוגדים לדעתו, רק כדי לסתור דברי אחרים. ולכן אל תלך בדרך אתם מנע רגלך מנתיבתם של כל אלו שאינם בקיאים בהלכות בפלפולא ובעיון נמרץ, ובעיקר בחושן המשפט ובאבן העזר, כי רק אלו החכמים ידעו להבחין בין טוב לרע, בין מרגלית לזכוכית, וידעו להפריד ולברר התבן מן הבר, וכל אלו שאינם בקיאים בעומקה של תורה, מי ערב לנו כי אינם מדמים מילתא למילתא בסברות הכרס, ובדברים שאין להם שחר. ודי בזה.

רנ"ה **איתא** בקידושין (ב:): תניא, ר"ש אומר: מפני מה אמרה תורה (דברים כב, יג): "כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה", ולא כתב: "כִּי תִלְקַח אִשָּׁה לְאִישׁ"? מפני שדרכו של איש לחזור על אשה, ואין דרכה של אשה לחזור על איש; משל, לאדם שאבדה לו אבירה, מי חוזר על מי? בעל אבירה מחזר על אבירתו. ע"כ. וכתב בשו"ת משנה הלכות (חלק יב סימן שלז) לדייק מכאן שמבואר דהאשה אבירת הבעל היא, ונראה דזה כונת המלך החכם שאמר: "מצא אשה מצא טוב" - שהיא בכלל שאי אפשר ליקח לעצמו אלא לחפש, ובגדר: "כי ימצא", ומ"מ הוא בגדר מי מחזר על מי דכן הוא מדרך העולם למי שאבד דבר חשוב מחזיר על אבירתו ושואל לאחרים אולי ראוי אבירתו, וזה הענין של שדכנים שהולכין אצלם לשאול, או שהשדכן שיודע מעצמו צריך להגיד לו כעין משיב אבירה. וכתב שבזה יש להבין דברי רבינו הגדול המהרי"ל ז"ל שכתב במנהגי מהרי"ל (הל' חנוכה), שהמהרי"ל לא רצה ליהנות משל אחרים ולא רצה ליקח משל אשתו, ואשתו ובניה דרים בחדר אחר, והוא דר עם בחורי הישיבה ולא סעד אצל אשתו אלא עם הבחורים, ופרנסת הבחורים שלמו הקהילה, ופרנסת עצמו הי' לו במה שכתב מכתבים בכל הגלילות לזווג זיווגים, ואמר למי שישא את מי והיו סרים למשמעתו, ומינה הי' לו פרנסתו. ע"ש. והוא פלא מה לו להמרי"ל לבטל זמנו היקר ולהיות שדכן ומזווג זיווגים, ולהנ"ל אתי שפיר שהרי לבד שהוא מצוה הרי כל שיודע מאבירת אחיו יש כאן מצות השבת אבירה, ולכן כנראה שהמהרי"ל ז"ל ידע מי אבירתו של מי ולכן כתב להם וזווגם. ואף דמה אני בחנם וצריך להשיב אבירה בחנם, מ"מ בטירחא שלא צריך או זקן ואינו לפי כבודו וכיוצא בו צריך לשלם והבן. ובזה יש גם ליישב קושית השואל בהלק"ט (חלק א סימן ז), דמ"ט אין מברכין שהחיינו תחת החופה כמו בקונה בית חדש, ואשה נקראת נמי בית, ואדרבה עקרת הבית. ולהנ"ל פשוט דהו"ל רק כמצא אבירתו, ואבי הכלה מחזיר לו אבירתו ואין כאן ברכת שהחיינו על אבירה שהחזירו לו והבן, ומה תאמר אין זה אבירתו כי שמא נתחלפה לו באחרת ושפיר מברך דלא הוי אבדה, א"כ אדרבה כ"ש שלא יברך שהרי אם אין זה אבירתו וסופו להוציאה או שימות ח"ו הוא או היא, עיין מו"ק (יח:), דרבא שמעיה להאי גברא דבעי רחמי ואמר תזדמן לי פלניתא א"ל לא תיבעיא רחמי הכי אי חזיא לך לא אזלא מינך ואי לא כפרת בה, בתר

פְּנִינֵי עֵזֶר פְּתַחֵי עֵזֶר

הכי שמעיה דקאמר או איהו לימות מקמה או איהי תמות מקמיה. א"ל לאו אמינא לך לא תיבעיא עלה
דמיתא. עכ"ד. ע"ש.

אגב אורחין במש"כ לבאר מ"ט מהרי"ל לא נהנה מהבריות, יש לבאר לע"ד, כי דבר רע הוא מאוד ליהנות
מן הבריות, וכמ"ש בקהלת רבה (פרשה ג סימן ג): חד אסייא בציפורי הוה בידו שם המפורש,
כד בעא למידמך, אמרין: אית הכא בר נש דמימסור ליה? אמרין: אית הכא רבי פנחס בר חמא! שלח בתריה
ואתא, ושאל יתיה ואמר ליה: נסיבת מן יהודאי כלום מן יומיך? אמר ליה: נסיבת מעשר, ולא קבל עליה
מימסר ליה מימסר, אמר: דילמא תבע גבי בר נש כלום ולא יהיב ליה, וכעס עלוי וקטל ליה. ע"כ. והדברים
מאירים ומבהילים ונוקבים את הלב עד בית חללו, שאמורא קדוש שהקטן שבהן היה יכול להחיות מתים,
והוא היה לוי ומצוה עליו מן התורה לקבל מעשר, וזה הוא מתנה שחייבים ליתנה לו מן התורה, ועי' בספר
הכל בו (סימן קכו, ד"ה כתב הר"מ), שהכהנים חייבין מבכור בהמה טהורה דלא נפטרו כהנים אלא מפטר
חמור ומפדין בכור אדם כדאיתא בבכורות (יג.), וכהן עני שנולד לו בכור יכול ליתנו לכהן עשיר, אמנם אם
לא ירצה הלה לקבלו הרשות בידו דמצי אמר ליה הואיל ולא חייבה לי תורה מתנה דקא יהבת לי לא בעינא,
דכתיב (משלי טו, כז): "ושונא מתנות יחיה". עכ"ל. וכ"כ בספר תשב"ץ קטן (סימן שפה). ע"ש. וכיון
שקיבל מבני אדם מעשר, חשש אותו רופא שמא פעם לא יתנו לו, מתוך שהתרגל לקבל מהם, יגיע לירי
שנאה גדולה כל כך על אותו אדם, עד שיהרוג אותו בשם המפורש (ואף שגם ההורג בשם המפורש חייב,
כמ"ש בהלקכות קטנות [ח"ב סימן ח"ץ]. וכ"כ בדבש לפי [מערכת מ אות ה]. מ"מ אינו נראה בעיני בנ"א
לרציחה), כי הקבלה מבני אדם – אף שהיה בידם ליתנו ללוי אחר, ומה שנתנו לו – הוא טובה שעשו עמו,
מ"מ כיון שהתרגל לקבל הטובה, הוא כבר חושב לנותן לו שהוא מרע לו במה שמונע הטובה, ויהרגנו. וכבר
אמר החכם מכל אדם (משלי טו, כז): "עֵכָר בֵּיתוֹ בּוֹצֵעַ בָּצַע, וְשׁוֹנֵא מִתְּנֵת יְחִיָּה", ואמרו במסכת סוטה
(מז:): משרבו מקבלי מתנות – נתמעטו הימים ונתקצרו השנים, דכתיב: "ושונא מתנות יחיה". ועי' בפירוש
רבינו יונה גירונדי על אבות (פרק ד משנה א), שכל מי שהוא חפץ במתנה שיתנו לו, מוכח שאינו שמח
בחלקו. ע"ש.

ולך נא ראה על מה שאמרו ברבי פנחס בן יאיר בחולין (ז:): שמע רבי נפק לאפיה, אמר ליה: רצונך סעוד
אצלי, אמר לו: הן. צהבו פניו של רבי, אמר לו: כמדומה אתה שמודר הנאה מישראל אני? ישראל
קדושים הן, יש רוצה ואין לו ויש שיש לו ואינו רוצה, וכתיב (משלי כג, ו-ז): "אַל תִּלְחֶם אֶת לֶחֶם רַע עֵין וְאֵל
תִּתְּאוּ לְמִטְעַמֵּי, כִּי כְמוֹ שֶׁעָרַב בְּנִפְשׁוֹ כֵּן הוּא אֹכֵל וּשְׂתֵה יֹאמֶר לָךְ, וְלִבּוֹ בַּל עֲמֹךְ", ואתה רוצה ויש לך,
מיהא השתא מסרהיבנא, דבמלתא דמצוה קא טרחנא, כי הדרנא אתינא עיילנא לגבך. כי אתא, איתרמי על
בההוא פיתחא דהוו קיימין ביה כודנייתא חוורתא, אמר: מלאך המות בביתו של זה ואני אסעוד אצלו? שמע
רבי נפק לאפיה, אמר לי: מזבנינא להו, אמר ליה (ויקרא יט, יד): "וְלִפְנֵי עֵזֶר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל". מפקרנא להו,
מפשת היוקא. עקרנא להו, איכא צער בעלי חיים. קטילנא להו, איכא (דברים כ, יט): "בֵּל תִּשְׁחִית". הוה קא
מבתש ביה טובא, גבה טורא בינייהו. בכה רבי ואמר: מה בחייהן כך, במיתתן על אחת כמה וכמו. אמר
עליו על ר' פנחס בן יאיר: מימיו לא בצע על פרוסה שאינה שלו. ומיום שעמד על דעתו לא נהנה מסעודת

הנהגות

אביו. ע"כ. הרי שאפילו משל אביו לא נהנה מיום שעמד על דעתו, כי ההנאה מאחרים היא מרגילה את האדם למתנות, וסוף דבר שהוא יהרוג כדי לקבל לימודו, שהרי התרגל לקבל לחם חנם, וכענין שאמרו בסנהדרין (עב.) על בן סורר ומורה, תניא, רבי יוסי הגלילי אומר: וכי מפני שאכל זה תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין האיטלקי אמרה תורה יצא לבית דין ליסקל? אלא, הגיעה תורה לסוף דעתו של בן סורר ומורה, שסוף מגמר נכסי אביו ומבקש למודו ואינו מוצא, ויוצא לפרשת דרכים ומלסטם את הבריות. אמרה תורה: ימות זכאי ואל ימות חייב. ע"כ. ונראה שמטעם זה היה מהרי"ל נוהג שלא ליהנות אפילו ממעות שהכניסה לו אשתו, אלא היה עושה מלאכת השדכנות כדי להביא אוכל להחיות עצמו, כי לא היה רוצה לקבל מתנת חנם. ומלבד זה מתנת חנם היא סכנה לגוף ולנפש, וכמ"ש רבי יהודה החסיד בספר חסידים (סימן תתרעב), וז"ל: אם יכול אדם להתפרנס במה שיש בידו, אל יהי יגע להעשיר לקחת משל אחרים, כי רוב בני אדם הלוקחים מבני אדם לא יצליחו, כי יש עשיר שהנוטל פרוטה ממנו אינו רואה סימן ברכה, לכן אל יקח אדם מעות מרוב בני אדם להרויח בהם, שמא מזל של אחד מהם יגרום לו להפסידם מידו, אף של אחרים שבידו, כי יש אדם שבכל מקום שיגע ממונו ביד מי שהוא, ירד מנכסיו או ימות, לכך יזהר אדם. עכ"ל. ע"ש.

ומצינו הנהגה ברבותינו חכמי ישראל שלא הסכימו לקבל טובה ואפילו שהפסידו את עסקיהם מחמת זה, וכמבואר בקידושין (נט.): רב גידל הוה מהפיק בההיא ארעא, אזל רבי אבא זבנה, אזל רב גידל קבליה לרבי זירא, אזל רבי זירא וקבליה לרב יצחק נפחא, אמר ליה: המתן עד שיעלה אצלנו לרגל. כי סליק, אשכחיה, אמר ליה: עני מהפך בחררה ובא אחר ונטלה הימנו, מאי? אמר ליה: נקרא רשע. ואלא מר מאי טעמא עבד הכי? א"ל: לא הוה ידענא. השתא נמי ניתבה ניהליה מר! א"ל: זכוני לא מזכנינא לה, דארעא קמייטא היא ולא מסמנא מילתא, אי בעי במתנה נישקליה. רב גידל לא נחית לה, דכתיב: "ושונא מתנות יחיה", רבי אבא לא נחית לה, משום דהפיק בה רב גידל. לא מר נחית לה, ולא מר נחית לה, ומיתקריא ארעא דרבנן. ע"כ. וכן במסכת חולין (מד:): אמר רב חסדא: איזהו (משלי טו): "שונא מתנות יחיה" - זה הרואה טרפה לעצמו וכו'. ר' אלעזר כי הוה משדרי ליה מבי נשיאה מידי - לא שקיל, וכי הוה מזמני ליה - לא אזיל, אמר: לא קא בעי מר דאיחיי? דכתיב: "ושונא מתנות יחיה". וכן מבואר במדרש תהלים (מזמור קכח) עה"פ: "יגיע כפיך כי תאכל". וראה בחידושי הריטב"א עמ"ס שבועות (לא. ד"ה זה) שכתב, שאדם דדחיקא ליה שעתא לא נאמר עליו: "שונא מתנות יחיה", אלא מותר לו לקחת. ע"ש. וא"כ רבי אלעזר בן פדת שהיה עני מרוד ודחיקא ליה שעתא וכמ"ש בתענית (כה.), שמרוב דחקו אחרי הקזת דם אכל שום ופרח ליביה, ועכ"ז כשהיו מזמינים לו לאכול בבית הנשיא לא היה הולך, משום שונא מתנות יחיה, כי היה חסיד גדול. וראה מש"כ הרמב"ם (זכיה ומתנה פרק יב הלכה יז), וז"ל: הצדיקים הגמורים ואנשי מעשה לא יקבלו מתנה מאדם, אלא בוטחים בה' ברוך שמו לא בנדיבים, והרי נאמר: "ושונא מתנות יחיה". עכ"ל. וכ"כ מרן בשולחן ערוך (חו"מ סימן רמט סעיף ה): מדת חסידות שלא לקבל מתנה, אלא לבטוח בהשם שיתן לו די מחסורו, שנאמר: "ושונא מתנות יחיה". ע"ש. וכ"כ רבינו עובדיה מברטנורא עמ"ס אבות (פרק ה משנה י), האומר שלי שלך ושליך שלך - מהנה את הבריות מנכסיו, והוא אינו נהנה מאחרים, חסיד - שעושה לפנים משורת הדין. ע"ש.

וכן ראיתי להדיא שכתב בשו"ת הב"ח הישנות (סימן ב"ן), שכל ששעתו דחוקה יכול לקבל מאחרים, ואם אינו מקבל מאחרים, הרי זה מדת חסידות וכרבי אלעזר בן פדת שלא היה לו מה לאכול ועכ"ז לא נטל, והביא למש"כ הרמב"ם בפירוש המשניות שלו עמ"ס אבות (פרק ד משנה ה): רבי צדוק אומר: אל תעשם עטרה להתגדל בהם ולא קרדום לחפור בהם וכך היה הלל אומר ודישתמש בתגא חלף הא למדת כל הנהנה מדברי תורה נוטל חייו מן העולם. וכן אמר בנו רבי אליעזר ב"ר צדוק בנדרים (סב.): עשה דברים לשם פעלם, ודבר בהם לשמם, אל תעשם עטרה להתגדל בהם, ואל תעשם קורדום להיות עודר בו, וקל וחומר: ומה בלשצר שלא נשתמש אלא בכלי קדש שנעשו כלי חול - נעקר מן העולם, המשתמש בכתרה של תורה - על אחת כמה וכמה. ע"כ. וביאר הרמב"ם שם: כלומר לא תחשבהו כלי לחיות בו, וביאר ואמר כי כל מי שיהנה בעולם הזה בכבוד התורה נוטל חייו מן העולם פירוש מחיי העולם הבא, וְהַתְּעֵנֶתוּ בְּנֵי הָאָדָם בִּזְהַר הַלְשׁוֹן הַנִּגְלָה וְהַשְׁלִיכוּהוּ אַחֲרֵי גֵיוֹם, ונתלו בפשטי הדברים שלא יבינום וכו', וכבר ידעת (יומא לה): שהלל הזקן היה חוטב עצים והיה לומד לפני שמעיה ואבטליון והיה עני בתכלית העניות וכו', ור' חנינא בן דוסא (ברכות ין: תענית כד: חולין פו.) שיצאה בת קול ואמרה כן העולם אינו ניוזן אלא בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובין מע"ש לע"ש ולא היה מבקש מבני אדם, (כתובות קה. וע"ש דרב הונא היה אומר כך), וקרנא היה דין בא"י והוא הוה דלי דולא וכשהיו באין בעלי הדין לפניו היה אומר תנו לי מי שידלה במקומי, או תנו לי כדי בטילתי ואדון לכם, ולא היו ישראל שבדורם לא אכזרים ולא בלתי גומלי חסדים, ולא מצאנו חכם מן החכמים עניים שהיה מגנה אנשי דורו על שלא היו מעשירים אותם חלילה לשם, וכו'. עכ"ל. וכ"כ שנית בפירוש המשניות עמ"ס סנהדרין (פרק י משנה א). ע"ש. וכן כתב בספר הי"ד החזקה (תלמוד תורה פרק ג הלכה י), וז"ל: כל המשים על לבו שיעסוק בתורה ולא יעשה מלאכה ויתפרנס מן הצדקה, הרי זה חלל את השם, ובזה את התורה, וכבה מאור הדת, וגרם רעה לעצמו, ונטל חייו מן העולם הבא, לפי שאסור ליהנות מדברי תורה בעולם הזה, אמרו חכמים כל הנהנה מדברי תורה נטל חייו מן העולם, ועוד צו ואמרו אל תעשם עטרה להתגדל בהן ולא קרדום לחפור בהן, ועוד צו ואמרו אהוב את המלאכה ושנא את הרבנות וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטילה וגוררת עון, וסוף אדם זה שיהא מלסטם את הבריות. עכ"ל. ע"ש. וכ"כ הטור (יו"ד סימן רמו).

אכן מרן הב"י (יו"ד סימן רמו) כתב: ובאמת לא נהגו חכמי הדורות כמותו, והראיות שהביא לדבריו יש לדחותם, ואדרבה יש להביא ראיות להחזיק ביד הנותנים והמקבלים, וכן ראוי לעשות דאם לא כן כבר היתה התורה בטלה ח"ו, ועל ידי ההספקות יכולים לעסוק בתורה ויגדיל תורה ויאדיר. וכבר כתב והאריך הה"ר שמעון בר צמח בתשובותיו (ח"א סימן קמב - קמח) לחלוק על הרמב"ם ולסתור כל דבריו ולהחזיק ביד החכמים והתלמידים הנוטלים פרס מהציבור, והביא כמה ראיות מהתלמוד והמדרשות. ומכל מקום מי שאפשר לו להתפרנס ממעשה ידיו ולעסוק בתורה, ודאי מדת חסידות היא ומתת אלהים היא, אבל אין זו מדת כל אדם, שאי אפשר לכל אדם לעסוק בתורה ולהחכים בה ולהתפרנס ממעשה ידיו. עכ"ל. ע"ש. וכתב הב"ח בתשובה הנ"ל, שיש להביא הוכחה מכמה מאמרים וז"ל המורים באצבע שניתן רשות לראש ישיבה ליהנות ולהתפרנס ע"י המתנות כשהיה עני ומותר לו למבל כ"כ עד שיתעשר. והביא כמה ראיות.

פְּתַחֵי עֵזֶר

וכתב, ומי לנו גדול מרבי עקיבא שנהנה הוא ותלמידיו ממתנת קטיעה בר שלום פ"ק דע"ז (י:), ואין ספק דלא נתן להם נכסיו אלא בשביל כבוד תורתן. עכ"ד. ע"ש.

ולעד"ן כי על מש"כ כי גם רבי עקיבא נהנה ממתנה שלקח מקטיעא בר שלום, יש להעיר, כי אינה כל כך ראויה, דהא ע"פ מה שאמרו בקה"ר הנ"ל הטעם הוא, משום חיישינן שמא אם לא יתן לו רגילותו יורגנו, וזה לא שייך בקטיעא בר שלום שהיה הולך למיתה. ועוד אפשר שרבי עקיבא נטל ממנו של קטיעא, כי הנהנה ממעות שנתן לו המת קודם שמת, מועיל למת ומכפר עליו, וכמ"ש בספר חסידים (סימן תריא). וכתב עוד (סימן רמב), וז"ל: הנהנה מן המעות שהניחו לזכר נשמת המתים, בתוך שנה לפטירתו צריכים הנהנים ממנו, לומר: "והוא רחום יכפר עון בזאת ההנאה שאני נהנה על אודות פלוני ב"ר פלוני, וחטאתו תכופר, ונפשו בטוב תלין על גורל הצדיקים, בטוב שמטיבים לו בעדו, ורוחו תרגיע בחלק הטובים". עכ"ל. ע"ש. וא"כ רבי עקיבא היה עושה לו טובה במה שמתפלל בעבורו וקטיעא בר שלום היה משלם לו בעדה מממונו שלו, ואין זה מתנת חנם.

ובלא"ה היה לו לתמוה בזה, דאין רבי עקיבא נטל הממון מקטיעא בר שלום במתנה, והא הוי דבר פרהסיא שכולם היו יודעים על קטיעא שהיה שר המלך ועשיר גדול - עד שנתעשר מזה רבי עקיבא, וקי"ל בסנהדרין (כו:): אמר רב נחמן: אוכלי דבר אחר פסולין לעדות. הני מילי - בפרהסיא, אבל בצינעה - לא. ובפרהסיא נמי לא אמרן אלא דאפשר ליה לאיתזוני בצינעה, וקא מבזי נפשיה בפרהסיא, אבל לא אפשר ליה - חיותיה הוא. ופרש"י: אוכלי דבר אחר - מקבלי צדקה מן הנכרים, דהוי חילול השם מחמת ממון, הוה ליה כרשע דחמס. עכ"ל. והנה מדברי הב"ח הנ"ל משמע כי רבי עקיבא וחביריו קיבלו צדקה מקטיעא בר שלום בעבור מה שהם עוסקים בתורה, ואין קיבלו והרי זה פרהסיא.

וכן נראה מדברי התשב"ץ (חלק א סימן קמב) שהיה זה צדקה, שכתב בנה"ל: ומצינו שבימות הגאונים ז"ל היתה קופה מיוחדת לישיבות משלחין מכל הקהלות ממון קצוב לראשי הישיבות ותלמידיהם. מצינו כתוב בס' רב עמרם גאון בתחלתו, וז"ל: שגר לפנינו רבנא יעקב בן רבנא יצחק, עשרים זהובים ששגרת לישיבה, חמשה שלנו, וחמשה עשר לקופה של ישיבה, וצונו וברכנו אותך ברכות שיתקיימו בך ובזרעך ובזרע זרעך. ע"כ. ונראה שרבנא יעקב כששגרם כך כתב לו בפירוש שיתנו לו חמשה לראש ישיבה וט"ו לקופה, שאל"כ אלא כך שלח שינתנו לראש ישיבה ולכל הישיבה, מן הדין היה יכול רב עמרם ליקח עשרה זהובים, וכמו שדרש ר"ע בפ"ק דע"ז (י:): "והיתה לאהרן ובניו" - מחצה לאהרן ומחצה לבניו וכו'. אי נמי מנהג חסידות נהג בעצמו רב עמרם ז"ל שלא ליטול אלא חמשה זהובים אבל מ"מ מכאן נראה שמנהג ה' ג"כ בימות הגאונים ז"ל ליחד קופה של ישיבה. עכ"ל. ומבואר כי בסוגיא של קטיעא בר שלום שדרש רבי עקיבא להווא דרשא שהוא יקבל מחצה ושאר החברים בישיבה יקבלו מחצה, היה זה בדרך של צדקה. וא"כ אין קיבלו צדקה מן הגוי בפרהסיא. וקטיעא בר שלום הגם שנטל ערלתו ומל עצמו כשהלך למות, מ"מ מל ולא טבל כאילו לא מל, וא"כ הוא עדיין היה גוי גמור. ועי' בפסקי רבינו מנחם ריקאנטי (דיני מילה סימן תקצח), שהביא בשם ר"א ממיץ, דאע"ג דאמרינן מל ולא פרע כאילו לא מל, מ"מ לפי דברי המדרש בראשית רבה (פרשת לך לך פרשה מז סימן ח) שהביא רש"י (סוף סדר לך לך, יז, כה) על הפסוק

פְּתַחֵי עֶזְרָא

(בראשית יז, כד - כד): "וְאַבְרָהָם בֶּן תְּשֻׁעִים וְתִשָּׁע שָׁנָה בְּהֵמְלוֹ בְּיַד עֶרְלָתוֹ, וַיִּשְׁמָעֵאל בְּנוֹ בֶּן שְׁלֹשׁ עָשָׂר שָׁנָה בְּהֵמְלוֹ אֶת בְּיַד עֶרְלָתוֹ", שהביא את דברי המדרש רבה דאיתא התם, באברהם לא נאמר "את", לפי שלא היה חסר אלא חתוך בשר שכבר נתמעך ע"י תשמיש, אבל ישמעאל שהיה ילד הווקק לחתוך ערלה ולפרוע המילה לכך נאמר בו "את". ע"כ. דחזינן דאברהם לא פרע כיון שכבר נתמעך ע"י תשמיש, י"ל דהני מילי דצריך פריעה הוא דוקא בקטן, אבל בגדול א"צ לפרוע, והיינו נמי דחזינן במעשה דקטיעא בר שלום במסכת עבודה זרה (י:), שמל ולא פרע, ונחשב ע"י כך לגר צדק, כיון שהיה גדול. עכ"ד. ע"ש. וכדברי הריקאנטי כ"כ מהר"ש אשכנזי בסידור בית עובד (דינים השייכים למילה אות יט, עמוד קצ דפוס ליוורנו), וכ"כ מרן החבי"ב בכנה"ג (חיו"ד סי' רסד הגה"ט אות ז), שהביא בפשיטות את דברי הריקאנטי בשם ר"א ממין דמל ולא פרע כאילו לא מל, הנ"מ בקטן, אבל בגדול א"צ לפרוע. ע"ש. וזה תימה איך לא נרגשו מהא דמל ולא טבל – כאילו לא מל. ואף שהוא פלוגתא ביכמות (מו.), ולדעת ר"א, גר שמל ולא טבל הרי זה גר, שכן מצינו באבותינו, שמלו ולא טבלו. מ"מ ההלכה כחכמים, שטבל ולא מל, מל ולא טבל – אין גר, עד שימול ויטבול. וכן פסק הרמב"ם (איסורי ביאה פרק יג הלכה ו), ומרן בשו"ע (יו"ד סימן חר"ס), ופשיטא שלא היה שהות בדרך לבית ההריגה מעת נטילת הערלה עד שנהרג כדי לטבול, וא"כ מתי נעשה לישראל, דמקשי עליו והא לא פרע, דהא אכתי גוי הוא. ובכלל מנלן דהוה בעי פריעה, כיון שלא טבל – לא הוי מילה ליהדות, והישמעאלים אע"פ שחייבים במילה וכמ"ש הרמב"ם (מלכים פרק י הלכה ח), מ"מ כבר בשו"ת שאגת אריה (סימן מט) צידד בדעת הרמב"ם לומר, שבני ישמעאל מחויבים למול ולא נצטוו על הפריעה. וכ"כ בשו"ת מהרש"ם (חלק ו סימן ג"ץ, ד"ה והנה רו"מ). ע"ש. וצל"ע.

אלא ע"כ צ"ל שלא היה זה נחשב למתנה או לצדקה, אלא נטלו לשם כפרה, ואין זה לא מתנה ולא צדקה, אלא היה נוטלם לשם כפרה, שהרי אמרו בברכות (י:), שכל המהנה תלמיד חכם מנכסיו, מעלה עליו הכתוב כאילו מקריב תמידין. ואמרו בכתובות (קיא:): שהמהנה תלמידי חכמים מנכסיו, מעלה עליו הכתוב כאילו מדבק בשכינה. ע"כ. ואף שהעולם סוברים שהוא נוטל מתנה, אין זה משום זלזול שהגויים חושבים עלינו אלא משום חילול השם, וכמ"ש רש"י שם. וכ"כ הנימוק"י שם. והערוך (מערכת ד ערך דבר), והרמב"ם (מתנות עניים פ"ח ה"ט, ובעדות פ"א ה"ה, ובמלכים פ"י ה"י), ובטור (יו"ד סימן נד"ר), ובשו"ע (חו"מ סימן לד סעיף ח"). ע"ש.

אמנם לעד"ן דאכתי יש מקום ליישב להב"ח, כי ר"ע לא היתה לו פרנסה אחרת אלא זה, ועוד שלא היה יכול ליקח ממנו בצנעא שהרי היה זה בדרך שלקחוהו להריגה, ולא היה יכול לקבל בצנעא, וכגון זה מותר לקבל. ובפרט לסברת הרב זרע אמת בתשובה (חלק א חיו"ד סימן קיב), שאם יהיה הענין שההוצאה מרובה, כגון לתת ולפרוע למי שיש להם חובות רבים, והכל יודעים שאינו מספיק מה שנותנים היהודים, אז מותר ליקח. ע"ש. וכן סמך עליו מרן החבי"ף ועשה מעשה על פיו בשנת התר"א ליצירה שהיו שריפות גדולות בעיר איזמיר, ושלחו מכל המקומות לצורך העניים אשר נשרפו בתיהם מן השריפה, ומה ששלחו היה מכל אומה ולשון והיהודים בכלל, ושמו הגבאים בעיר לחלק לנשרפים ישראלים. ובמעשה זה רוב הבתים הנשרפים היו של היהודים, ולכן לקחו רוב הכסף הנאסף בעבור זה, ובשנת התר"ה ליצירה שרוב

ז. כל החפץ לעשות עבירה, דין היה להספיק בידו לעשות עבירות, אלא אמר הקב"ה: "אם אמציא לרשע כל תאותו נמצא מרבה ממזרות, ויתחתנו בהם הצנועים". ופעמים שמניח הקב"ה להביא ממזרת – כדי שיתחתנו בהם אותם שראויים להם, דהיינו מסייעי עבירה, או אותם שבידם למחות ולא מיחו, או המוציא לעז על אחרים, ומחפשים למצוא פגם במשפחות כדי שלא

הבתים הנשרפים היו של הגוים, הם לקחו רוב הכסף, והיו כמה מיראי השם וחושבי שמו, שנפשם לשאול הגיעה אם יש איסור לקחת בזה מן הגוים. והשיב להם מרן החבי"ף בתשובה אשר דפסה בנו מה"ר אפ"י ז"ל בשו"ת שמע אברהם (סימן נא, דף קכח ע"ד) להתיר הדבר, ושם (דף קכ"ל ע"ג, ד"ה עלה, אות ג) סמך דבריו על משענת הרב זרע אמת הנ"ל, כי היתה שריפה גדולה, וידוע לכולם שאין כסף היהודים לבדו מספיק על ההוצאות. ובפרט שיש עוד ליישב סברת הב"ח איך רבי עקיבא לקח צדקה מן קטיעא בר שלום שהיה גוי, וכדכתב הש"ך (יו"ד סימן נד"ר אות א), משום דאיכא חילול השם במה שמבזה נפשיה בפרהסיא. ודייק החבי"ף שם (דף קל ע"ד, ד"ה ועוד חילוק אחר), שזה דוקא כשהוא נוטל כדרך העניים ומחזר על הפתחים, אבל כל שמקבל בדרך של כבוד שרי. וכ"כ בשו"ת זרע אמת (חלק א חיו"ד סימן קיב) שנשאל על המלך ושר גוי ששולח לבית האסורים לחלק ממון לאסורים שם, שיכולים גם היהודים ליקח, כי אינו בדרך של בזיון. ע"ש. וא"כ אף הכא לא היה זה בדרך של בזיון כעני המחזר על הפתחים, אלא בדרך של כבוד נטלום רבי עקיבא וחביריו, ואין בזה שום חשש. וע"ע במש"כ החבי"ף בספר גנוזי חיים (מערכת א אות טז), ובספרו החפץ חיים (חלק ב סימן עה), בלוקח צדקה מהגוי אם נפסל לעדות דהוי חלול ד' מחמת ממון וחשיב רשע דחמס ויש מפרשים משום פריצותא, ומביא שני הסברים מדוע הוי חלול השם. ושם (באות יג) דן אם גם בלוקח בצנעא נפסל. ע"ש. ובספרו עיני כל חי עמ"ס סנהדרין (כו. ד"ה אוכלי). ע"ש.

אמנם יכול אדם ליקח מתנה מאחרים על מנת לפורעה בסוף, דהא כתב מרן החיד"א בספר ברכי יוסף (חאו"ח סימן תרנח אות ז), שכדעת הרב משאת משה הנ"ל יש להביא קצת ראיה ממ"ש ארחות חיים (הל' לולב אות לא) והכל בו (סי' עא), דהראב"ד היה נוהג לקנות אתרוג משלו, ונותנו לכל הקהל במתנה על מנת להחזיר, וביומא דערבה היה מבקש לכל אחד שיפרע דמי אתרוג, שמא היה בהם מי שינהג סלסול בעצמו, או שיהיה רוחו גסה שלא ירצה לצאת אלא בשלו, עכ"ל. הרי מעשה רב מגדול המורים מרבוותא קמאי, דברישא נותנו במתנה, ונפקי ביה כולהו יומי, ואף מאן דגייס רוחיה דלא בעי למיפק אלא בדידיה, בקש לו מנוח בפרוע פרעות בישראל, וניתנה פריעה לאברהם אבינו ביומא דערבה. ואי אמרת דאינו יוצא למפרע, מאי אהני ליה מתן דמים, כיון דבעידנא דנפיק ביה לא בא לידו אלא בתורת מתנה, והוא שונא מתנות. אלא מוכח, דכיון דבסוף דמיז עליו יטוש, למפרע קרינן ביה משלכם, וכהוראת מהרשד"ם והרב משאת משה. ויש לדחות. ע"ש. ועי' בפתח עינים לסוכה (ל.), ובאהבת דוד (דרוש טו"ב, דף קמט ע"ב). ובמראית העין (בליקוטים שבסופו. סי' יא אות טו). יע"ש.

יתחתנו בהם, או אם יוצאים ממנו ממזרים ר"י.

וְהָיָה כִּי יִשְׁמָעֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיָה כִּי יִשְׁמָעֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיָה כִּי יִשְׁמָעֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיָה כִּי יִשְׁמָעֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

ר"י כן כתב רבי יהודה החסיד ז"ל בספר חסידים (סימן ש"ף), וז"ל: כל החפץ לעשות עבירה דין היה להספיק בידם עבירות, אלא אמר הקב"ה אם אמציא לרשע כל תאותו נמצא מרבה ממזרות, ויתחתנו בהם הצנועים. ופעמים שמניח הקב"ה להביא ממזרת כדי שיתחתנו בהם אותם שראויים להם, דהיינו מסייעי עבירה, או אותם שבידם למחות ולא מיחו, או המוציא לעז על אחרים, ומחפשים למצוא פגם במשפחות כדי שלא יתחתנו בהם, או אם ממנו יוצאים ממזרים. עכ"ל. ובמקור חסד (אות ב) ציין לזה שאמר שאם מוציא לעז על אחרים כדי שלא יתחתנו בהם, שיוצא ממנו ממזרים, מהא דאיתא ביומא (יט): דאריב"ל: כל החושד בכשרים לוקה בגופו. והיינו שבסופו של דבר יוצא ממנו, דברים אלו.

וראיתי למה"ר אברהם פרייס ז"ל בספר משנת אברהם על ספר חסידים (חלק ב סימן תתשט, עמוד רלט) שהקשה עמש"כ כי דין היה להספיק בידם לעשות עבירות אלא שהקב"ה מונעו כדי שלא יתרבו הממזרים בישראל, וקשה כתב הרמב"ם (תשובה פרק ה הלכה ג), וז"ל: ודבר זה עיקר גדול הוא והוא עמוד התורה והמצוה, שנאמר: "ראה נתתי לפניך היום את החיים", וכתוב: "ראה אנכי נותן לפניכם היום", כלומר שהרשות בידכם, וכל שיחפוץ האדם לעשות ממעשה בני האדם עושה - בין טובים בין רעים, ומפני זה הענין נאמר: "מי יתן והיה לבכם זה להם", כלומר שאין הבורא כופה בני האדם ולא גוזר עליהן לעשות טובה או רעה, אלא הכל מסור להם. עכ"ל. דאם לא כן מתבטלת הבחירה של האדם. וא"כ כיון שזה בחר לעשות מעשה כזבי ולהביא ממזרים לעולם, למה ימנעו ממנו, והלא זה בחירתו. ותירץ שכוונת ריה"ח על אותם בני אדם שחטאו כ"כ הרבה - עד שננעלו לפניו דרכי התשובה, וכמבואר בהרמב"ם שם. ולחוטאים כאלו, אין הבחירה חופשית. עכ"ד.

ובאמת יש להבין דבריו, כי קושיא מעיקרא ליתא, דהא הקב"ה נותן בידם לעשות מעשיהם, והלא אין כוונת הנואף והנואפת שהיא תתעבר ממנו ע"י בעילת זנות, אלא שניהם להנאתן מכוונים, וא"כ מעשיהם שהם חפצים בו - הוא מעשה הניאוף עצמו. אבל הממזר הנולד מזה אין זו רצונם, אלא הקב"ה עושה כן לפרסם חטאתם ברכים, וכמבואר בבמדבר רבה (פרשה ט ד"ה איש איש כי): הקב"ה שהוא יושב סתר ישים פנים של נואף באותו העובר, לפי שהנואף והנואפת רוצין שלא תתעבר אלא שיעשו תאותן בלבד, והקב"ה מפרסמן בעולם כדי שידעו הבריות ויאמרו פנים של זה הם פני הנואף שצר צורת העובר בדמות הנואף הוי (איוב כד, טו): "וְסִטְרָה פָּנִים יָשִׁים", ולפיכך נקרא זמה לפי שהן כופרין שניהם ואומרים: לא עברנו עבירה, והבריות אומרים: א"כ זה מהו? ע"כ. וגם מה שכתב לתרץ דאלו בני אדם שננעלו לפניו דרכי התשובה, ולחוטאים כאלו אין הבחירה חופשית, לא ידעתי מנ"ל הא, דהא המעיין בהרמב"ם (תשובה פרק ד הלכה ב) שיש חמשה דברים הנועלים דרכי התשובה בפני עושיהן, ושם לא קאמר שאין להם בחירה, אלא שאם רוצים לעשות תשובה ודאי שיכולין לעשות, אלא שלפי מעשיהם הם אינם שמים על לב לעשות תשובה, אבל אם ירצו לעשות תשובה יעשו, וכמ"ש שם על הפורש מן הצבור, לפי שבזמן שיעשו תשובה לא יהיה עמהן ואינו זוכה עמהן בזכות שעושיין, וכן על החולק על דברי חכמים, לפי שמחלוקתו גורמת לו לפרוש מהן ואינו יודע דרכי התשובה, וכן על המלעיג על המצות, שכיון שנתבזו בעיניו אינו רודף אחריהן

פְּתַחֵי עֶזְרָא

ולא עושן ואם לא יעשה במה יזכה, וכן על המבזה רבותיו, שדבר זה גורם לו לדחפן ולטרדו כגחזי ובזמן שנטרד לא ימצא מלמד ומורה לו דרך האמת, וכן על השונא את התוכחות שהרי לא הניח לו דרך תשובה, שהתוכחה גורמת לתשובה שבזמן שמודיעין לו לאדם חטאיו ומכלימין אותו חוזר בתשובה. ע"ש. הרי שכולן הם דברים שמצד מדתם הוא רחוק מן התשובה, אבל ודאי שלא ניטלת מהן הבחירה ע"י השמים, ומי שרוצה לעשות תשובה יבוא ויעשה, ואין אדם שימנעו ממנו את התשובה, וכאשר הארכתי בעניי בחיבורי צפנת פענח, במי שרמזו לו בחלום שתשובתו אינה מקובלת, מ"מ לא ישמע אל החלום ההוא, ואפילו הכי יתענה תענית חלום ולא יתיאש, שהרי יש פעמים שעושים כך משמים כאילו ננעלו בעבורו דלתי תשובה, כדי שהוא לא יעשה תשובה, כי פעמים שהאדם הוא לא ראוי לתשובה, וכמו מה שהשמיעו לאלישע בן אבויה בחגיגה (טו.): יצתה בת קול ואמרה (ירמיהו ג): "שובו בנים שובבים" - חוץ מאחר. אמר: הואיל ואיטריד ההוא גברא מההוא עלמא, ליפוק ליתנהי בהאי עלמא. נפק אחר לתרבות רעה. נפק אשכח זונה, תבעה. אמרה ליה: ולא אלישע בן אבויה את? - עקר פוגלא ממישרא בשבת ויהב לה. אמרה: אחר הוא. ע"כ. ואמרו שם עוד: שאל אחר את רבי מאיר, לאחר שיצא לתרבות רעה: מאי דכתיב (איוב כח): "לא יערכנה זהב וזכוכית ותמורתה כלי פז". אמר לו: אלו דברי תורה, שקשין לקנותן ככלי זהב וכלי פז, ונוחין לאברון ככלי זכוכית. אמר לו: רבי עקיבא רבך לא אמר כך, אלא: מה כלי זהב וכלי זכוכית, אף על פי שנשברו יש להם תקנה, אף תלמיד חכם, אף על פי שסרח יש לו תקנה. אמר לו: אף אתה חזור בך. אמר לו: כבר שמעתי ^{עוצר תוכחה} מאחורי הפרגוד: שובו בנים שובבים - חוץ מאחר. ע"ש.

וכבר אמרו על ענין זה בפסחים (פו.): כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה. ע"ש. וכתב הגאון רבי אברהם אבלי במגן אברהם (סימן קע ס"ק י), שיש גירסא בגמרא: "חוץ מצא". ע"ש. וכתב לבאר רבינו חיים ויטאל בספר שער הקדושה (פרק טז) שכל מה שיאמר לך בעל הבית - הוא הקב"ה עשה מהמצוות, תעשה בלא חשש, חוץ מצא - שאם יאמר לך: צא מביתי ואל תכנס, וכמו שאמר לאלישע אחר: שובו בנים שובבים - חוץ מאחר, אל תשמע לו, אלא תדחוק ותכנס בתשובה, ויקבל אותך. ע"ש. וכ"כ לבאר בשו"ת מהרי"ט (חלק ב חאו"ח סימן ח, ד"ה אמנם). ע"ש. וכ"כ בספר ישמח משה (פרשת האזינו, דף קמה ע"ב, ד"ה ועיין). ע"ש. וכ"כ בספר ערוגות הבושם (פרשת קרח, אות ו) עמ"ש בבמדבר רבה (סדר קרח פרשה ח"י סימן י), שביקש משה שלא תתקבל תשובתם של קרח ועדתו, ולכן לא חזרו בתשובה, והם לא ידעו שכל מה שיאמר לך בעל הבית עשה חוץ מצא ממחיצתי. ע"ש. וכ"כ בספר שני לוחות הברית עמ"ס ראש השנה (עמוד הדין, דף נט ע"ב). ע"ש. וכן כתב בספר ראשית חכמה (שער הקדושה פרק יז, ד"ה ומורי) וז"ל: "חוץ מצא" - שאם יאמר לך צא מביתי ואל תכנס, כענין אלישע אחר, אל תשמע לו אלא תכנס בתשובה, כי הוא חשקו של בעל הבית, אלא שמטעה אותך. עכ"ל. ע"ש. וכ"כ בשם רבי בונם מפרשיסחא בספר קול מבשר על תהילים (חלק א מזמור נא אות ד). והניף ידו שנית (חלק ג, יום הכיפורים אות ב). ע"ש. וכן כתב רבי צדוק הכהן מלובלין בספר צדקת הצדיק (אות מו) שהמעפילים שלא שמעו למשה ועלו, ואפילו שזה היה נגד רצון ה' וכמו שהזהיר אותם משה, הם סברו שזה בכלל "חוץ מצא". ועי' בזה"ק (חלק ג דף קס ע"א) שהליץ עליהם. ועי' בסנהדרין (קה). גבי בלעם שמפני חוצפתו הסכים ה' שילך, ואמרו שם: חוצפתא מלכותא בלא

ד. מה שהתירה התורה לתת גט לאשתו אפילו אם הקדיחה את תבשילו, או שמצא אחרת נאה הימנה, הוא כדי שלא ילך ויחטא באשת איש, אמנם עתיד ליתן את הדין על זה. ולענין הלכה אין מגרשין אלא א"כ מצא בה ערות דבר, וכמבואר להלן (סימן קיט) באורך ר"י.

פְּתַחֲיוֹ עֶזְרָא

תגא. ע"ש. וכ"כ עוד בספר דברי סופרים (ליקוטי אמרים אות טז, ד"ה והוא). ע"ש. וכ"כ בספר באר מים חיים (פרשת בא פרק י, ד"ה ואמנם) שאע"פ שהקב"ה הכביר את לב פרעה ממכה חמישית, מ"מ אם היה רוצה לשוב בתשובה, היה מקבלו, וכמ"ש חוץ מצא. ע"ש. וכן כתב בספר שערי הלשון (חלק א סימן טו, פרק א), וכתב שהוא בכלל מה שאמרו בשבת (קד.) שהבא ליטהר מסייעין אותו. ע"ש. וכ"כ בספר משך חכמה על התורה (בראשית ג, ד). וכ"כ שנית (דברים ט, כג). ע"ש. ועי' בספר כף החיים סופר (חאו"ח סימן קע אות ז"ך). ע"ש. וכן היתה ההנהגה גבי ירבעם בן נבט שאמרו במסכת סנהדרין (קב.): שתפשו הקדוש ברוך הוא לירבעם בבגדו, ואמר לו: חזור בך, ואני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן. אמר לו: מי בראש? - בן ישי בראש. א"ל: אי הכי, לא בעינא. ע"כ. ואע"ג שבאמת אמרו לו שהוא בראש, שהרי אמר לו את הסדר: אני, ואתה, ובן ישי, ונמצא שהוא היה בראש. מ"מ כיון ששאל ענה לו שבן ישי בראש כדי להטעותו, כי לא היה ראוי מצד עצמו לעשות תשובה, שאמרו בסנהדרין (קז:): כל החוטא ומחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה. ובוזה יש ליישב מה שהקשה בעיון יעקב עמ"ס סנהדרין (קב.), איך תפשו הקב"ה לירבעם בבגדו וא"ל חזור בך, והרי זה סותר למ"ש באבות (פרק ה משנה יח), שכל המחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה. וכן הקשה בספר כוכבי אור (סימן ו) עמ"ש בסנהדרין (קז:): שאלישע אמר לגחזי חזור בך, והוא השיב לו אין מספיקין וכו'. והשתא ניחא שאין הכוונה בזה כמ"ש הרב משנת אברהם, דהיינו שנועלין להן דרכי התשובה, ואין מקבלין אותן, אלא אין חזקתן לשוב בתשובה כיון שהרחיקו עצמן מדברים שיגרמו להן לשוב בתשובה, וע"כ אף אם יאמרו להן לשוב, לא יכנסו הדברים באזניהם, וכאילו אין מספיקין בידו לשוב בתשובה, וכעין מ"ש ונטמטם בם, שנעשה לו ערלת הלב מחמת טומאת העוון, ואין לבו חפץ בתשובה מצד טבעו, ואפילו אין התעוררות חיצונית משפעת עליו, אמנם אם ידחוק בכל כוחו וישים פניו כחלמיש לחזור בתשובה יקבלהו הקב"ה. ודו"ק.

ר"י בן כתב בספר חסידים (סימן ש"ף), וז"ל: הכתוב מתיר לתת גט אפי' הקדיחה תבשילו, או מצא נאה ממנה, ועתיד ליתן את הדין לאומן, לפי שחטא בה. יפת תואר התירה התורה כנגד היצר שאם לא יתירה יחטא בה וישאנה באיסור. עכ"ל. ומה"ר אברהם פרייס ז"ל בספר משנת אברהם (חלק ב סימן תתשי, עמוד רלט) גרס בזה"ל: ועתיד ליתן את הדין, לפי שלא התיר - אלא שמא יחטא באשת איש אם לא יתירה. עכ"ל.

וכתב עוד בספר חסידים (סימן ש"ף): עוד אם יש ישראל שנחתך חוטמו או יש בו מום אחר, ואין בת ישראל חפץ בו הרי יקח יפת תואר. והכתוב התיר לאדם אשתו בכל זמן שיכול ליהנות ממנה, פן

בז. מי שמבקש מהשדכן שימצא זוג לבתו, והשדכן יודע כי הבת חפצה בבחור יפה, לא יזווג לה אחר שאינו יפה כרצון לבה, ואפילו שאביה מפציר בעדו שיביאנו לה, לא ישמע לו, ואם משדכה לו, עובר איסור, שנאמר (ויקרא יט, כט): "אל תחלל את בתך להזנותה, ולא תזנה הארץ, ומלאה הארץ זמה" רנה.

י. אחד אהב אשה אחת, ושאל אם מותר לראותה, לפי שהגידו לו: "למה אתה אוהב אותה הלא אינה יפה כל כך? ואם היית מביט בה לא היה לך רודף אחריה!" ואסרו לו, כי מביאתו לידי קושי ערוה ולידי קרי אם יראנה. ועוד זכות ושכר גדול יש לו, שנפשו וכל מחשבותיו עליה, ואע"פ כן נאמר (ישעיהו לג, טו): "ועצם עיניו מראות בָּרַע" רנב.

פְּתִי עֵזֶר
יתן עיניו באחרת. ויש לאיש לעשות כמו שארז"ל במסכת כלה, וה"י מן הדין לאסור מלשמש כשאשתו מעוברת, בחדשים שקשים לולד, אלא שמא האיש או האשה יהרהרו אחר האיסור, מוטב שלא יהרהרו ולא יאסר דבר שא"א לעמוד בו. והחכם יתן את הדין שאין שם על לבו, איזה דבר היתר מפני היצר (להרהר בדברי תורה כאמרם אם פגע בך מנוול משכחהו לבהמ"ד) ומפני שאי אפשר בענין אחר התירה כך. וכתוב (קהלת יב, יב): "ויותר מהמה בני הזהר". עכ"ל. וכתב עוד (סימן שעח): יש דברים שהתירה תורה, ואם יעשה האדם יבא לדין עליהם, שיש לו לאדם לחשוב שלא התירה התורה אלא כנגד יצר הרע, כגון יפת תואר. ולפי שלקח דוד יפת תואר יצא ממנו אבשלום, ונהרגו כמה נפשות עמו. וכן אדם שיכול לקחת אשה שאחיה צדיקים, ולקח אשה שאחיה רשעים, ע"ז יביאו אותו לדין, שגורם לעצמו שבניו דומים לאחי האם. כתיב (שמות כב, י): "שבועת ה' תהיה בין שניהם", עתיד האדם ליתן את הדין שעסק עם אדם שלא בדוק לו, פן ישבע לשקר. עכ"ל. ע"ש.

רנב בן כתב בספר חסידים (סימן תצ), וז"ל: אם תראה איש שיגלה לך דעתו, או ע"י נאמנים תדע דעתו, או איש או אשה אמרה לך בבקשה ממך תעסוק לי לזווג לי איש שאהנה בזה העולם בו, וגם באותו עולם, כגון האשה שמבקשת בחור יפה שאין לו בנים, והוא רוצה שאף ממשפחה טובה יהיה, גם ת"ח וגם צדיק. והנה מוצא איש ואינו כל כך יפה, והאב מפצירו לזה לזווג את בתו לו, זה שעוסק לזווגה לא ישמע לאב ולאם, שלא יעבור על (ויקרא יט, יד): "לפני עור לא תתן מכשול", וכתוב (שם שם כט): "ולא תזנה הארץ". עכ"ל. ע"ש.

רנב בן כתב בספר חסידים (סימן תצה), וז"ל: אחד אהב אשה אחת, ושאל אם מותר לראותה, לפי שהגידו לו: למה אתה אוהב אותה הלא אינה יפה כל כך? ואם היית מביט בה לא היה לך רודף אחריה! ואסרו לו. כי מביאה לידי קושי ערוה ולידי קרי אם יראנה. ועוד זכות ושכר גדול יש לו. שנפשו וכל

מחשבותיו עליה ואעפ"כ (ישעיהו לג, טו): "עצם עיניו מראות כרע". עכ"ל. וכתב מרן החיד"א בברית עולם שם בשם הרב המפרש לספר חסידים שכתב, דדבר זה מיירי באשת איש, דאי מיירי בפנויה לינסבה. ואין לומר דההיא כשבא התאוה מיצר הרע דאז יש לו תקנה דלינסבה, והכא לא בא מיצה"ר שהרי עדיין לא ראה אותה, שהרי אמרו לו שאם יראנה לא יהיה לבו נמשך אחריה, ואין יצה"ר שולט אלא במה שעניו רואות. ע"כ. וכתב לסייע בעדו שכן מבואר בסוטה (ח). שאין יצה"ר שולט אלא במה שעניו רואות. אמנם כבר כתב בספר חסידים (סימן עק"ב) דיש ג' מיני יצה"ר, לראות וליראות, הרהור ותאוה וחימוד, יצר לב בוער, נמ"ש ^{אח"ת 334567} שאין יצה"ר שולט אלא במה שעניו רואות – זהו דוקא ביצה"ר של חימוד ותאוה, אבל יצר לב בוער בלא ראייה הוא מחמדה, ואע"פ שלא ראה אותה מעולם. וא"כ מה מכריח את הרב המפרש דהכא הוא יצר לב בוער ובא מיצה"ר. ברם עיקר החילוק הוא שזה היה ירא שמים ולא נתכוין לעבירה, ואי נסבה היה נח דעתיה. עכ"ד. ע"ש.

ובכדי לבאר דבריהם הקדושים נקדים מה שאמר שלמה המלך והנושא' בא (משלי ט, יז): "מִים גְּנוּבִים יִמְתְּקוּ וְלֶחֶם סְתָרִים יִנָּעַם", וביאר הראב"ע, וז"ל: כנוי על העברות והניאוף הנעשה בסתר וכל הנמנע היצר להוט אחריו יותר והטעם כי בזה יתפתה לב הפתי והחסר לב. והלב"ג ביאר: כי יותר טוב יערב לאדם שיזון במזון האחרים, וזה כי מים גנובים ימתקו המים הגנובים ימתקו יותר והלחם שיגנוב האדם מאחר שצריך לאכלו בסתר הוא יותר ערב לו ויותר מתוק מהלחם שיקח מביתו וכן תאמר זאת האשה כי הוא ערב יותר לשכל שיתענג בתענוגי הגוף ויניח קנין החכמה. ע"ש. ובמצודת דוד: אין טעם ההיתר דומה לטעם האיסור. ע"ש.

ובנדרים (צא:): ההוא נואף דעל לגבי דההיא אנתתא, אתא גברא, סליק נואף איתיב בכלאי בבא, הוה מחתן תחלי תמן וטעמינן חויה, בעא מרי דביתא למיכל מן הנהו תחלי בלא דעתא דאנתתא, אמר ליה ההוא נואף: לא תיכול מנהון דטעמינן חויה; אמר רבא: אנתתיה שריא, אם איתיה דעבד איסורא, ניחא ליה דליכול ולימות, דכתיב (יחזקאל כג): "כי נאפו ודם בידיהן". פשיטא! מהו דתימא איסורא עבד, והאי דאמר ליה, דניחא ליה דלא לימות בעל, דתהוי אנתתיה עלויה (משלי יט, ט): "מים גנובים ימתקו ולחם סתרים ינעם", קא משמע לן. ע"כ.

ובסנהדרין (כו:): אמר רב נחמן: החשוד על העריות כשר לעדות. אמר רב ששת: עני מרי, ארבעין בכתפיה וכשר? אמר רבא: ומודה רב נחמן לענין עדות אשה שהוא פסול. אמר רבינא ואיתימא רב פפא: לא אמרן אלא לאפוקה, אבל לעיולה - לית לן בה. - פשיטא! - מהו דתימא: הא עדיפא ליה, דכתיב (משלי ט): "מים גנובים ימתקו" וגו', קא משמע לן: דכמה דקיימא הכי - שכיחא ליה. ע"כ.

ובסנהדרין (עה:): אמר רב יהודה אמר רב: מעשה באדם אחד שנתן עיניו באשה אחת, והעלה לבו טינא. ובאו ושאלו לרופאים, ואמרו: אין לו תקנה עד שתבעל. אמרו חכמים: ימות, ואל תבעל לו. - תעמוד לפניו ערומה? - ימות ואל תעמוד לפניו ערומה. - תספר עמו מאחורי הגדר? - ימות ולא תספר עמו מאחורי הגדר. פליגי בה רבי יעקב בר אידי ורבי שמואל בר נחמני. חד אמר: אשת איש היתה, וחד אמר: פנויה היתה. בשלמא למאז דאמר אשת איש היתה - שפיר. אלא למאז דאמר פנויה היתה מאי כולי האי? -

רַב פַּפַּא אָמַר: מִשּׁוּם פָּגַם מִשְׁפַּחָה. רַב אַחָא בְרִיה דְּרַב אִיקָא אָמַר: כִּדִּי שְׁלָא יְהוּ בְנוֹת יִשְׂרָאֵל פְּרוּצוֹת בְּעִרְיוֹת. וְלִינְסָבָה מִינְסָב! - לֹא מֵיִיתְבָּה דַּעְתִּיהָ, כְּדִרְבִּי יִצְחָק, דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק: מִיּוֹם שְׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נִיטְלָה טַעַם בִּיָּאָה וְנִיתְנָה לַעֲבוּרֵי עֲבִירָה, שְׁנֵאמַר (מְשָׁלִי ט): "מִים גְּנוּבִים יִמְתְּקוּ וְלֶחֶם סֹתְרִים יִנַּעַם". ע"כ.

נִמְצָאנוּ לְמִדִּים שְׁאִפִּילוּ דְבַר שֶׁהוּא עֲצָמוּ הִיָּה חִפְץ בּוּ בְּכָל לִיבּוֹ, וְתַפְס אֶת מַחֲשַׁבְתּוֹ וְעִיּוּנוֹ, עַד שְׁאִפִּילוּ לִיבּוֹ הָעֵלָה טִינָה, וְחָלָה בַּחֲוֵלִי הָאֵהָבָה עַד שְׁכָל מַעֲיִינוֹ וְלִיבּוֹ עַל הַדְּבַר הַהוּא שְׁחִפְץ בּוּ, וּמִרְגִּישׁ שְׁעִדִּיף לוֹ לָמוֹת אִם לֹא יִקְבַּל אֶת תְּאוֹת לִיבּוֹ. וְעַכְ"ז כְּאִשֶּׁר קִיבַּל אֶת אוֹתוֹ הַדְּבַר שְׁבוּ חִפְץ, אֲבָל לֹא בְּאוֹתָהּ הַדֶּרֶךְ שֶׁרָצָה, נִמָּאס בְּעֵינָיו וְלֹא יִרְצָה בּוּ, וְאִפִּילוּ שִׁיקְחָנוּ, לֹא יִסְפֹּק אֶת רְצוֹנוֹ, אֲלֹא הוּא חִפְץ בּוּ בְּעוֹדוֹ גְּנוּב, וּבְעוֹדוֹ נִחְשָׁק וְנִחְטָף וְלֹא כִשְׁהוּא בֹא בְּדֶרֶךְ הַיִּשְׁרָה וְהַטּוֹבָה, וְלִכֵּן אִפִּילוּ אִם יֵשׁ אֶת אוֹתָהּ אִשָּׁה שֶׁנִּחְשָׁק עָלֶיהָ וְחָלָה מִחֲמַתָּה בַּחֲוֵלִי הָאֵהָבָה, עֲדִיין לֹא יַעֲלֶה לְלִיבּוֹ אֲרוּכָה וּמִרְפָּא. שִׁידְעוּ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל עַד כִּמָּה לִיבּוֹ שֶׁל הָאָדָם מִתַּעֲתַע בּוּ, שֶׁקָר וְתַעֲתוּעִים הֵבֵל וְרַעוֹת רוּחַ, וְלִכֵּן לֹא יַעֲלֶה לוֹ אֲרוּכָה וּמִרְפָּא, כִּי הַתְּאוּהָ

שֶׁקָר הִיא וְאֵין בָּהּ אִמֶּת כָּלָל.

אִמְנָם בַּמִּסְכָּת חוֹלִין (קֹט): אִיתָא: אִמְרָה לִיָּה יִלְתָּא לְרַב נַחֲמָן: מְכַדִּי, כָּל דְּאָסַר לָן רַחֲמָנָא שְׂרָא לָן כּוּוֹתִיָּה, אָסַר לָן דְּמָא - שְׂרָא לָן כְּבִדָּא, נְדָה - דָּם טוֹהַר, חֲלָב בַּהֲמָה - חֲלָב חִיָּה, חֲזִיר - מוּחָא דְּשִׁיבוּטָא, גִּירוּתָא (עוֹף טֵמָא) - לִישְׁנָא דְּכוּוּרָא, אִשְׁתִּי אִישׁ - גְּרוּשָׁה בַּחֲיִי בַּעֲלָהּ, אִשְׁתִּי אַח - יְבָמָה, כּוֹתִית - יִפְתָּ תֹאֵר, בְּעֵינִן לְמִיכָל בְּשִׂרָא בַּחֲלָבָא! אָמַר לְהוּ רַב נַחֲמָן לְטַבְּחִי: זֻיָּקוּ לָהּ כַּחֲלִי. ע"כ. וְכֵן מְבֹאֵר בַּמִּדְרָשׁ תַּנְחוּמָא (פֶּרֶשֶׁת שְׁמִינִי סִימָן יב) עַה"פ: "זֹאת הַחִיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ". א"ל הַקֶּב"ה: הַזֹּהִיר יִשְׂרָאֵל שְׁלֹא יֹאכְלוּ דְּבָרִים רַעִים, שְׁלֹא יִטְעֹךְ יִצְרָךְ לֹמַר כִּי דְּבָרִים טוֹבִים אָסַר הַקֶּב"ה לְיִשְׂרָאֵל, אָמַר הַקֶּב"ה: כָּל מָה שְׁאִסְרִיתִי לָךְ הַתְּרִיתִי לָךְ כִּנְגִדּוֹ, אִסְרִיתִי לָךְ דָּם נְדָה, הַתְּרִיתִי לָךְ דָּם בַּתּוֹלִים, אִסְרִיתִי לָךְ אֶת הָדָם, הַתְּרִיתִי לָךְ אֶת הַטְּחוּל וְאֶת הַכֶּבֶד שְׁכוֹלָם דָּם, אִסְרִיתִי לָךְ בֶּשֶׂר חֲזִיר, הַתְּרִיתִי לָךְ לֶשׁוֹן דָּג שֶׁשְׁמוֹ שִׁיבוּטָא שְׁדוּמָה לְחֲזִיר, אִסְרִיתִי לָךְ אִשְׁתִּי אִישׁ, הַתְּרִיתִי לָךְ אִשְׁתִּי יִפְתָּ תוֹאֵר, שְׁנֵאמַר (דְּבָרִים כָּא, יא): "וּרְאִיתִי בְּשִׁבְיָה אִשְׁתִּי יִפְתָּ תוֹאֵר וְחִשְׁקָתָּ בָּהּ וְלִקַּחְתָּ לָךְ לְאִשָּׁה", אִסְרִיתִי לָךְ אִשְׁתִּי אַח, הַתְּרִיתִי לָךְ לְאַחֵר מִיתָתוֹ, שְׁנֵאמַר (דְּבָרִים כָּה, ה): "יִבְכְּמָה יִבְאָ עָלֶיךָ וְלִקַּחְתָּ לּוֹ לְאִשָּׁה", אִסְרִיתִי לָךְ כִּלְאִים וְהַתְּרִיתִי לָךְ סִדִּין בְּצִיצִית, אִסְרִיתִי לָךְ חֲלָב בַּהֲמָה, וְהַתְּרִיתִי לָךְ חִיָּה, אָמַר ר' בִּיסְנָא בִּשְׁם ר' חִיָּא: מָה שְׁאִסְרָה הַקֶּב"ה בְּבַהֲמָה הַתִּיר בַּחִיָּה, וְמָה שְׁאִסְרָה בְּעוֹף הַתִּיר בְּדָג, כִּיִּצַּד אָסַר חֲלָב בְּבַהֲמָה, הַתִּיר בַּחִיָּה, אָסַר גִּיד הַנְּשָׂה בַּחִיָּה, הַתִּיר בְּעוֹף, אָסַר אֶת הָדָם בְּעוֹף, הַתִּיר בְּדָג, וְכָל כֵּךְ לְמָה? לִיתֵּן שֶׁכֶר טוֹב לְיִשְׂרָאֵל שֶׁמִּשְׁמֵרִין אֶת הַמִּצְוֹת. (ש"ב כב, לא): "הֲאֵל תִּמְיָם דְּרִכּוֹ" וְגו', כִּי כָּל דְּרִכּוֹ שֶׁל הַקֶּב"ה תִּמְיָמוֹת הֵן, וְכִי מָה אִיכְפַּת לְהַקֶּב"ה בֵּין שׁוֹחֵט בַּהֲמָה וְאוֹכֵל אוֹתָהּ, לְנוֹחֵר בַּהֲמָה וְאוֹכֵל אוֹתָהּ, כָּלוּם מוֹעִילוֹ אוֹ מְזִיקוֹ? אוֹ מָה אִיכְפַּת לוֹ בֵּין אוֹכֵל טֵמְאוֹת לְאוֹכֵל טְהוֹרוֹת? אֲלֹא אִם חֲכָמָה חֲכָמָה לָךְ וְלִצַּת לְבָדֶךְ תִּשָּׂא (מְשָׁלִי ט, יב), הֵא לֹא נִיתְּנוּ הַמִּצְוֹת אֲלֹא לְצִרְף בֵּהֶן אֶת הַבְּרִיּוֹת, שְׁנֵאמַר: "אִמְרַת ה' צְרוּפָה", לְמָה? שֶׁהוּא מִגֵּן עֲלֶיךָ, שְׁנֵאמַר: "מִגֵּן הוּא לְכָל הַחוֹסִים בּוֹ", הוּי: "זֹאת הַחִיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ". ע"כ. וְהִשְׁתָּא יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, כִּיּוֹן שֶׁלְּמִדְּנוּ יִסּוֹד שֶׁהַתְּאוּהָ אֵינָה לְטַעַם הָאִמִּיתִי שֶׁבְּדַבְּרָהּ, אֲלֹא הִיא רַק הַרְצוֹן לַעֲשׂוֹתוֹ בְּאִיסוֹר, לְשַׁבּוֹר מוֹסַכְמוֹת וְכִי"ב, א"כ מָה יוֹעִיל מָה שֶׁהַתְּאוּהָ נִתְּנָה לָךְ דְּבַר שֶׁל הִיתֵר כִּנְגִדּוֹ, הִרִי עֲדִיין תְּאוּתוֹ לְאִיסוֹר, וְאִפִּילוּ שֶׁשְׁנִיָּהֶם אוֹתוֹ טַעַם.

יא. פעמים שהקב"ה מזווג זיווגים כדי להחזיר חוב שהיה חייב הוא למשפחת האשה, וכשהוא ימות ישאר לה כל הממון. וכן להיפך י"ב.

פתיחי עזר אגודת התורה

אלא שבאמת אין זה מועיל לעיקר הענין, אלא מה שהתורה נתנה דברים אחרים כנגדן, לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, והיינו שאם יבוא האדם לומר כמה קשה לו לקיים את המצות באשר יש דברים שנפשו חשקה בהם ואינו יכול לעשות אותם כלבבו, על זה נתנה התורה דברים אחרים שהם כנגד יצה"ר, כדי לשכר בהם את כח התאוה של האדם. ואם אמור יאמר העבד ליצרו, אינם שוין בטעמים, ואינם מתוקים וערבים אל חכי כיון שאינם בכלל מים גנובים? על זה הביא לו טעמים כמותם וכיו"ב, להגיד לך ולהוכיח לך כי אין זה אלא רק עומס התאוה מדברת מגרונך ולא עצם התאוה, כי לתאוה יש למרפא.

והנה הרמב"ם (יסודי התורה פרק ה הלכה ט) פסק כמ"ד שהיתה פנויה, וז"ל: מי שנתן עיניו באשה וחלה ונטה למות ואמרו הרופאים אין לו רפואה עד שתבעל לו, ימות ואל תבעל לו אפילו היתה פנויה, ואפילו לדבר עמה מאחורי הגדר אין מורין לו בכך וימות ולא יורו לדבר עמה מאחורי הגדר שלא יהו בנות ישראל הפקר ויבואו בדברים אלו לפרוץ בעריות. עכ"ל. והשתא יש להקשות למה חכמים לא נתנו לו לישא אשה זו למ"ד שהיתה פנויה, א"כ ישאנה ואף שלא יועיל לו הרבה – כיון שהוא חפץ במים גנובים, מ"מ יועיל לו קצת, ובודאי שיועיל לו יותר משישא כל אשה אחרת, וא"כ למה אסרו לו חכמים לישאנה. וצל"ע.

רס בן כתב בספר חסידים (סימן תרסב), וז"ל: מעשה באחד שנתן בנו לבת אחד, ונתן לבנו כסף וספרים, מת הבן ונשארו לאלמנתו בכתובתה. אמר זקן אחד, זכור שהממון של אבות הבן, היה מן הדין ביד אבות מי שלקח האלמנה, כי עשו להם עולה, לכך באו לידו. שהאבות הניחו לאותו הבן הכל, וירשה אשתו, וזרע מי שהממון של אבותיו שלקח האלמנה, יורש האשה, הרי פוקד עון אבות על בנים (שמות כ, ה). עכ"ל. ע"ש.

וכאשר אדם גזול ממון מחבירו הקב"ה מסבב הענין שתשוב הגזילה אל הגזול, וכמ"ש בספר ראשית חכמה (שער הענוה פרק ה), שאפילו אם יגזלו ממנו ממון, ראוי לו שימחול כשאינו יכול להוציאו בדיינין, כדי שלא יענש חבירו, ויטריח להקדוש ברוך הוא לגלגל גלגולים – עד שיבא הממון לידו, על דרך שפירשו רבותינו ז"ל על פסוק (דברים א, י): "לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלהים הוא", אומר הקדוש ברוך הוא: לא דיין לרשעים שנוטלין ממון מזה ונותנין לזה, אלא שמטריחין אותי להחזיר ממון לבעליו. ע"ש. וכ"כ השל"ה הקדוש (מסכת חולין, פרק נר מצוה אות נ), וז"ל: ועונש הגזול גדול במאוד, אף כשמת אין לו מנוחה עד שהשיב ישיב את הגזולה להגזול או ליורשי הגזול, וכל זה בסוד הגלגול. וסוד זה רמזו יולכנו אחרינו למדי, כלומר שיראה בחייו לתקן אפילו לילך בדרך רחוקה, כדי שלאחר מותו לא יוכרח להתגלגל רחוק רחוק. עכ"ל. וכ"כ בספר שמירת הלשון (ח"ב פרק כח), וכ"כ בספר אגרא דכלה (סדר בראשית, דף נח ע"ב), וכ"כ רבי אליעזר פאפו בספר פלא יועץ (מערכת כ כללות אות ט), וכ"כ בספר הנהגות צדיקים. התעוררות והדרכה מרבי שמואל תפילינסקי ז"ל (אות א). וכ"כ בספר שפת תמים (פרק ד). וסיים:

פְּתַחֲיוֹ עֶזְרָא

וראיתי בספרים מעשה נפלא שהיה בימים הראשונים, שבא אחד בגלגול סוס, והיה עובר בכל כחו כדי לשלם את חובו. וזהו מן הגלגולים הקשים, ולפחות יצטרך לבוא עוד הפעם לאותו העולם, לחזור ולהבראות, כדי לפרוע את גזילתו, כמו שמובא בכמה מקומות. וכן כתב הגר"א במשלי על הפסוק, מציל נפשות עד אמת. עכ"ל. ע"ש. והובא מעשה זה ג"כ בספר שבחי הבעש"ט (עמוד קנא), ובספר בית ישראל השלם (חלק ח עמוד קיז). ע"ש. וכ"כ מרן החיד"א בספר לב דוד (פרק יט, ד"ה לא תגנוב, עמוד פז), שהגזלן שב בגלגול להשיב הגזילה. וכ"כ בספר אבן שלמה להגר"א (פרק ג אות ח, עמוד מט), ובביאורו למשלי (יד, כה). וכ"כ בספר יסוד ושורש העבודה (שער י – שער המים פרק ב, עמוד רפה). וכ"כ החפץ חיים בספר מחנה ישראל (פרק יז, עמוד קיח), וכ"כ הרי"ח מבבל בספר עוד יוסף חי (דרושים, סדר משפטים דף ה"ן ע"ג), והביא שם מעשה נורא ע"ז. וכ"כ בספר נפלאים מעשיך (סימן קג, עמוד קנד). וכ"כ המעשה בספר דברים ערבים (סימן יח, דף ו ע"ב), ובספר דרשות ר"י בן שועיב (דברים, דף עו ע"א), ורבותינו בעלי התוספות בספר מושב זקנים עה"ת (עמוד קפד), ובספר תורה שלמה (חלק יז עמוד עה, לשמות כא, יג). וכ"כ מהר"ם קורדוביר ז"ל בספר שיעור קומה (סימן פד, עמוד פד): ויצא בזה לשלם לחבירו ממון שגזלו ויתן לו נכסיו. עכ"ל. וכ"כ בספר כוונות ומעשה נסים (דף ו ע"ב), וכ"כ נכד הבעש"ט בספר דגל מחנה אפרים (פרשת משפטים), וכ"כ בספר בעל שם טוב (חלק ב עמוד ז"ן), וכ"כ מהר"ר יחזקאל הלברשטאם ז"ל בספר דברי יחזקאל (סדר משפטים, דף יא ע"א). וכ"כ בספר טעמי המנהגים ומקורי הדינים (עמוד תקמב). ויש על זה מופתים ומעשיות רבות, וכאשר הביא בספר מעשיות מצדיקי יסוד עולם (סימן ה דף ה ע"א), ובספר מעשה אורג (פאה פרק ח משנה ט). ע"ש.

ובספר מגיד מישרים למרן הבית יוסף (בהקדמה אזהרות וסייגים) אמר לו המלאך המגיד אליו סתרי תורה מן השמים, ענין גלגול אשתו הראשונה, וז"ל: והשתא אתינא לאודעותך רזא דהאי איתתא דילך מאן היא. ובכן תשמודע רחמוי וחסדוי דקב"ה דעביד עמך למיהוי אתתא זכאה כי האי, דהא אודעתך דהוה ת"ח כשר, אבל כד תינדע מאן הוה בגלגול תתבהל ותנהג בה יקר סגי ותכסוף מלשמשא עמה דרך הנאה. וחלא לך למינדע. והלא לך למינדע. וכך היה אומר יותר משעה אחת והיה שוהה וחזר ואמר הלא לך למינדע. כאלו מסרב להודיעני עד כי לבסוף אמר: והא קב"ה שדרני לאודעותך בגין דתשמודע מה מתנה רבה יהיב לך ותינדע דבני נשא לא ידעי מאי בעו בהאי עלמא, דכתיב החיים יודעים שימותו כלומר לא ידעי מלה אחרא בודאי אלא שימותו אבל בשאר מילי לית להון ידיעא כלל והכי את הוית מהדר למיתב אתתא זעירא. וקב"ה אחזי לך בקדמתא דהיא דילך בגין לשככא דעתך ואוף בגין דאי הוית מתיאש מההיא הוית נסיב דא ועד כאן לא זכית בה ולהכי איבעי דיחזון לך דאידך היא דילך בגין דתתעכב ההיא זימנא ותזכה למיסב לה על ידי דההוא סיגופיאי ועינויאי דאיתענית והלא לית לך לגלויי הא מילתא דבעינא דאודעותך לשום בר נש אלא למאן דאתן לך רשות ואוף לא תיכתוב יתיה בגוונא דינדעון למקרי ליה בני נשא. הלא לך למינדע דבקדמיתא הוה ובתנייתא הוה. והא ידעת דהה"י תניינא הוי כילי בממונו והא אודעותך רזי דליה דאיתגלגל השת' לקבלאה עונשי' ולאישתלמא על ירך וזכאה את דתזכה על ידה לבנין ולמילף אורייתא בפה ובכתב. והיא תזכה דעל ידי ממונא דאיתיהיבת לך. וע"י שירותא דמשרת לך תזכה למילף אורייתא בפה

יב. מי שמבקש למצוא את זיווגו ואינו מוצא, יתפלל גם על בניו שיגיעו לאותו הפרק שלא יצטערו כמוהו בזיווגם ^{רסא}.

יג. הגורם לחבירו שלא ינשא, על ידי שמוציא עליו שם רע, או בשאר אופנים, גם זיווגו שלו יתעכב. ואף לאחר שינשא, יענש על כך שלא יצליח בזיווגו, וצא וראה מה נעשה ליהודה על שמכר את יוסף ומנעו מזיווג, ולכן מתו בניו בחייו, ונשא אשה שלא בדרך כל הארץ ^{רסב}.

פתי עזר
ובכתב וטובך דזכית לאשתמושי בכלי קדושה ^{הואר החכמה} כזה לכן פקח עיניך וראה שוממתיך וסגיאת רחמיו וחסדיו דקב"ה דעביד עמך. ואתה שלום. עכ"ל. וראיתי בקורות הדורות, שהמגיד אמר למרן ז"ל, כי אשתו הראשונה ^{הואר החכמה} היתה שותפו בגלגול שעבר, וכיון שגזלו, בא בגלגול זה להשאיר לו ממון. ע"ש. וכאשר הארכתי בעניי בזה בחיבורי בורא נפשות (סימן ד סעיף יז). יע"ש ותר"ץ.

וראה למהר"י מאגריסו ז"ל מאיזמיר בספר מעם לועז (חלק ו, ויקרא, סדר אמור, עמוד רפח) שכתב בשם ספר ח"י (דף קסב) שהיה מעשה בימי רבינו האר"י ז"ל שת"ח אחד ביקש ממנו שיתן לו מכתב המלצה, שהוא רוצה לילך לעיר אחרת, והרב הסכים ונתן לו ואמר לו: לך לשם, כי שם יזמין לך השי"ת את בת זוגך, והת"ח לקח האיגרת והלך לאותה העיר, ושם חלקו לו כבוד גדול, ואחד מעשירי העיר נתן לו את בתו לאשה ונתן לו הרבה נדוניא ונכסים, והיה נשוי עמה ג' חדשים ומתה האשה וירש את כל הנכסים, וחזר לעירו ונכנס אצל הרב לבקרו, וא"ל הרב: דע שהאשה הזו היתה איש בגלגול ראשון, וזה היה חברך פלוני שלקח ממך מעות הרבה, ומפני שגרם לך צער שלא כדן, נהנית ממו עכשיו שלשה חדשים, ובגלל הגזל שגזל ממך, ירשת עכשיו כל נכסיו. עכ"ד. ע"ש. וראיתי שכן ^{הואר החכמה} כתב בספר הכוונות ומעשה נסים (קושטאנדינא, דף ה ע"ב). ע"ש. אמנם לענין הדין יש לעיין דהא אין האיש יורשה רק לאחר שנתיים מן הנישואין, וקודם לזה הממון חוזר לאביה (שו"ע אהע"ז סימן ג"ן ס"ג). וכמדומה שראיתי מעשה זה בשינוי, כי הגיע דבר זה לפני מרן הבית יוסף שיפסוק הדין אם צריך להחזיר את הנכסים, ופסק שהחתן יחזיר הנכסים, ורבינו האר"י ז"ל קרא לעשיר וחתנו וסיפר להם הענין, כי לטובת תיקון בתו טוב שיתן את הנכסים לחתנו, וכן עשו. ומעשה דומה לזה שבא בגלגול אשה, ראה למהר"ר מנחם בודק ז"ל בספר פאר מקדושים (סימן א), וכ"כ בספר אמונת צדיקים (סימן פג), ובקובץ סיני (גליון קו, עמוד סג). ע"ש.

^{רסא} בן כתב בספר חסידים (סימן תקד), וז"ל: אדם שהוא בחור וחפץ לקחת אשה, יחשוב אז כמה הרהורים וכמה צער הוא סובל, ויחשוב כשיהיו בניו מגיעין לפרקן שישאם, כי צער לפניו אם ילך בלא אשה, ופעמים שאין יכולת בידו, לכך יתפלל לה' שיזמין לו ה' זיווגם בעתם לכל צרכם ותקנתם. עכ"ל. ע"ש.

^{רסב} בן כתב בספר חסידים (סימן תקד), וז"ל: הרי משה רבינו בראותו שלא היה יכול לחזור למצרים, לקח גיורת. ולמה נולדו ליהודה פרץ וזרח בגלגול עבירה, אף כי תמר היתה ראוי' לו, אלא מפני שגרם למכור את יוסף, והיה בן ל' שנה עד שלקח אשה, בגלל אשר הושם בבית הסוהר. ולפי שיהודה גרם שלא

יד. השדכן צריך להיזהר מאוד שלא לַיַּעַץ לאחד מהצדדים שבאים לבקש שידוך, אם הוא יודע איזה דבר רע שיוכל להיות על ידי שידוכם, כגון מפני עניותו, וכל שכן אם איננו איש נאמן כל כך. שאפילו באופנים שאסור לילך

נזדמנה לו אשה עד שהיה בן ל', לכך לא מלך דוד עד שהיה בן ל' (ש"ב ה ד). ד"א מטרף בני עלית (בראשית מט ט), אתה לא הרגת את יוסף וגרמת לו שנתגדל בן ל', לכך מלך דוד כשהיה בן ל'. עכ"ל. ע"ש. וראה בספר המדות (ערך בנים אות ד) שכתב: מי שמבטל את חבריו מפריה ורביה, הולך לשאול בלא ולד. עכ"ל. ומקורו ברוך מעירובין (סג:) דא"ר אבא בר פפא: לא נענש יאושע אלא על שביטל את ישראל מפריה ורביה לילה אחת. ע"ש. וכן מצינו בבני עלי שהיו מעכבין את הנשים, ומתו בלא נישואין, וכמ"ש רבינו האר"י ז"ל. ועתה הגיעה לידי פינה אחת שבה אוכל ליתן פורקן לעט"י כאן קולמוסא וכאן מגילתא - על אודות מנהג רע ומכוער של כמה פריצים שאין להם יראה ובושת פנים ויראת אלהים, כי אם עשו שידוך עם איזה בחור אחד בן טובים, ולבסוף לא עלה הזיווג בניהם כהוגן, כגון מחמת שבתם נכנס בה הספק לפתע פתאום ובאה לבית הספ"ק, או משום שיש לה איזה חולי גופני, או שבאה לידי בית הפרס שלא כהוגן ודרך נשים אין לה, ומחמת כן ביטלו את השידוך, הרי הם הולכים בכל מקום ובכל קריה הומיה לפרסם כי אינם רוצים בחתן פלוני, יען כי הוא שהיה מפורסם לבן תורה אמיתי, אין לו מידות טובות, או שנודע לנו עליו כמה דברים רעים שבשבילן ביטלנו השידוך, ומוציאים לעז לחינם, כדי שלא יתלו את המום בצר'ת הבת שהיא חסרת דעה, ואומרת היום כך ומחר כך, ובכל רגע דעה אחרת עמה, ובוקר מי יתן ערב וערב תאמר מי יתן בוקר ובין הערביים, ודעתה שפלה עליה ולא גובר בה החכמה, או שיש לה חולי וכל מום אחר, אלא שהם חוששים שח"ו לא יתלו בהם המום והסירחון הולכין ועושים כן, ולפעמים מביישים את כל משפחת החתן ומוציאים לעז על כולם, והכל בשביל כבודם המדומה. כל מי שידוע באנשי שקר כאלה, צריך להודיעם כי לא יאבה ה' סלוח להם, ומוציא דבה הוא כסיל, והוא הולך בחושך, ויסכרו פי דוברי שקר, וכל אלו ושכמותם יגרס בחצץ שיניהם, ולשונם תהלך בארש צלמות על אשר עושים הרעה הגדולה הזו וחטאו לאלדי'ם ואנשים. ואין אני כותב את הדברים האלו מליבי, אלא משום מעשה שהיה שידעתי בו, ונודע לי כי אבי הבת אמר לכמה חכמים כי הוא יתגונן כדי שלא יצא שם רע על בתו – ויגלו האמת שהיא מפחדת לינשא לאיש, יען כי ביתם בית מלא חרבות ותוך ומרמות, מכל מה שעושה אביה לאמה ואין לה טעם בנישואין, ומחמת כן, אין היא חפצה בנישואין, והלך והוציא דבת החתן ומשפחתו לעיני רבים, וגזלו ועשקו בכמה מיני גזילות, וההוא גברא דלא ידע צורתא דשמעתתא חוץ מדברי דרוש קלים כנשריים, הולך ולובש איצטלא דרבנן כאילו כל העולם תלוי עליו אלף המגן, ובאמת מגן שווא, ומעשה כסילות זה מוכיח עד כמה נבער מדעת, ודבר זה נגד דעת תורתנו הקדושה שכל פקודיה אמת וְעֶזְלָהּ לא נמצא בה, ולא ראוי לההוא גברא להתעסק בתורה - אלא יעסוק בתור'א וליהוי להו לרעיא, ורעיא לא יחסר, ובנאות דשא ירביצם ועל מי מנוחות ינהלם, בוקר צהרים וערב, ואל ילך ללמד דעת לעם ישראל החפצים בתורה, ולומדים ממעשיו המכוערים ודרכיו המקולקלים. ואם אלו הארזים מה יאמרו איזובי הקיר. ודי בזה.